

Oruç Aruoba'ya Mektup

Karşılaştırmalı Doğu/Batı Edebiyatı dersi vermeye gittiğim Las Vegas'tan attığım kartta da söylediğim gibi, Amerika'ya giderken yanıma aldığım kitaplardan biri de sizin Hani'nizdi. Oruç hocam, posbıyığına yandığım, kitabınızın en çok okuduğum sayfası "Sevgili Yusuf'a: O, anlar..." diye 22 Mayıs 1994'te imzaladığınız ilk sayfası. Ben de anladığımı kanıtlamak için karalayıp duruyorum kitabınızı.

YUSUF ERADAM

Canim hocam, Karşılaştırmalı Doğu/Batı Edebiyatı dersi vermeye gittiğim Las Vegas'tan attığım kartta da söylediğim gibi, Amerika'ya giderken yanıma aldığım kitaplardan biri de sizin Hani'nizdi. Oruç hocam, posbıyığına yandığım, kitabınızın en çok okuduğum sayfası "Sevgili Yusuf'a: O, anlar..." diye 22 Mayıs 1994'te imzaladığınız ilk sayfası. Ben de anladığımı kanıtlamak için karalayıp duruyorum kitabınızı. Ne zevk! Ergo sum. Las Vegas'taki manzarasız odamda yatmadan önce (valla, uyukum gelsin diye değil) okuyup duruyorum ve kitabınız üzerine notlar alıyorum. Diyorsunuz ki: "Gerçeklerle başatmenin en iyi yolu, hayal kurmaktır." Ben de şöyle ekliyorum: "Hep hayal kurmaktır." Sonra dikkatimi çekiyor, "düş görmek" değil de, "hayal kurmak" diyorsunuz; Hayal sözcüğünü, tıpkı "hayal içinde akıp geçti ömrüderbederim, bakıp bakıp da o maziye şimdi ah ederim" diye başlayan şarkıdaki anlamında kullandıysanız, Düş sözcüğünün olumlu çağrışımlarını getiriyorsunuz. Olumlu çağrışımı "hayal"ler kurula kurula öyle bir yığın, taşınması öyle zor bir yük oluyor ki, bazen insan o hayallerin altında kalabiliyor. İşte o zaman başedilmesi gereken gerçekler bu hayaller olmaz mı?

Aynı sayfanın (82) sonunda "Şiir yeterince güçlüyse, gerçeklik diz çöker onun karşısında." diyorsunuz. Özdeyişlerinize kurban olayım hocam ama bir sorum var: "Şiiri yeterince güçlü ne

yapar? Bu sorumu yanıtlamaya çalışan hem birçok yanıt verebilir, hem de umarsızlık içine düşebilir, şiirin satmadığı memleketimde.

Bu durumda benim özdeyişim de şöyle olur: "Hayallerin dayanılması güç, başedilmesi gereken gerçekliklere dönüştüğü durumlarda, şiir kaçılmaz sığınak olur şaire." Şimdi bu özdeyişi, Amerika'yı büyük (!) yapan bazı mihenk taşlarına da değinerek açmaya çalışayım.

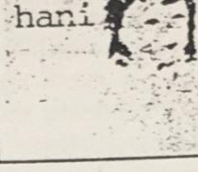
1. Amerika, her alanda tüm biçimlerin, yöntemlerin, gelişmelerin depolandığı dev bir müze, bir laboratuvar.

2. Amerika, dışarıya gönderilen imajında, kararlı, geçmişinden ve adından, ergo, kimliğinden, gurur duyan, kendini bu kimlikle beğenen, açık yürekli, dürüst, önce kendisinin ve ailesinin güvenliğini düşünün, değişime ve yarışa hazır, pragmatik, fırsatları zaman yitirmeden değerlendirmesi gerektiğini bilen, oportünist, savaşan, hırslı, temkinli, tutucu, hızlı bir birey. ("Biz Amerikalıyız, enerji doluyuz, yaratıcı, bütün dünya bize hayran" demişti bir öğrencim. "Cennet şu anda, burada!" diye daylanmıştı da "Kabarama kabarama kel Fatma, annen güzel, sen çirkin" demeye getirdiğinde bozulmuştu.)

3. Amerika, kültürel mirasını defalarca yenileyerek, tüketime süren ve bütün dünyanı tüm kültürel mihenk taşlarını kullanmayı bilen bir pragmatik "socio-fugal": bir başka deyişle, insanların birbirinden ayrı tutulduğu bir

uzam, yalnızlık kültürü uzamı.

İşte.. diyesim geliyor, sizin sık sık kullandığınız çok anlamlı bir sözcük bu: İşte. Sözü yetersiz kaldığını da söylüyor ama. "İşte" deyip, topu okuyana atıp can yakıyorsunuz. Siz de pekâlâ biliyorsunuz, sözcüklerle kendinizi daha anlaşılır kılmak yerine,



hani

İşte diyerek daha geniş kitlelere, kuyuculara bir ayrıcalık tanıdığınızı; üstelik bu sözcük, bir tek İşte sözcüğü, okuyucu kitlenizi de homojenleştiriyor. Kısacası, kim okursa okusun, aydını, cahili, o sözcüğe kendi anlamlarını yükleyebilir ve sizin İşte'niz, onların zihninde, belki de kalbinde, bir anlam kazanabilir. Böylece, çevirisi çeşitli olabilen İşte sözcüğü, evrensellik kazanır. Bu sözcük matematikse Aksiyom'u akla getiriyor. Aksiyom, en temel ilkedir ama biz onu

ister kabul ederiz ister ret ve karşısına başka bir aksiyomla çıkabiliriz; yine de o aksiyomu temel ilke olarak görmek zorundayız: örneğin, "Nokta kibüklüğü olmayandır." Ya da "Bir doğruya onun dışındaki bir noktadan bir tane paralel çizilebilir." (Euklid) Bunlara benzer önermelerin ardından, "İşte" diyerek, Platon'un, hatta matematikçi Gödel'in, taktiklerini uygulayarak, İşte ile kanıtlanamayacak anlamlı sözler ediyorsunuz. Amerika da sizin gibi yapmış bence. Örneğin mimaride (Las Vegas'taki, aslı Mısır'da bulunan

Luxor piramidinin siyah, cam bir kopyasının inşa edilip otel, kumarhane ve eğlence merkezi yapılması gibi), bütün dünyanın çeşitli en çarpıcı, en etkilileyici yanlarını alıp harmanlamış ve kendi kimliği, Amerikan kimliği içine yedirmiş. Ama "socio-fugal" hâlâ orada. Bir başka deyişle, insanlar arasında bir mesafe hâlâ var. Sistem bunu yaratmış, çünkü gerekli. Özgürlükler ülkesi denilen Amerika'daki insanlar aslında birçok yasağa uyarak, birbirlerinden uzaklaşıyor ve kendi kozalarını keleşek olamadan çürüyorlar. Şimdi, biz, en az 30-40 yıl geriden izliyoruz bu gelişmeleri çünkü yavaş, yavaş tutuluyoruz.

Amerika'nın 1950'li yıllarda yaşadığı sıkıntıları, felsefi anlamda, biz yeni yeni yaşıyoruz. Yazgımız yapılmış bu, çünkü Batıyı, Amerika'yı tek ve saltık uygarlık bellemişiz, belletilmişiz. Bize de öğretiliyor, gerçek ve yanlışların karşı karşıya gelmesi: yani İronik Gerçeklik. Bizler de, dünyayı kendi bireyselliğimiz içinde algılarımız ile gerçeklik diye öğretilenlerin çatışması sonucunda, abuk ama tatlı bir metafizik batağına gömülüyoruz. İşte ---- öyle ise, denize, pantolonlarımızın paçasını sıvayıp girmekten bile ürküyoruz (Newton, dizine kadar girebildiği için daha renkli taşlar topladığını söylemiş, alçakgönüllülük örneği vermişti oysa). Bizler, payımıza düşen renkli taşları aramak yerine, maddenin ötesini arıyoruz. Amerikan doğa-ötesi yazarlarının (Emerson, Thoreau, Hawthorne) yaptığı gibi de değil üstelik; atıl ve batıl yöntemlerle tutsaklığı öğreniyoruz.

Böyle olunca, anlam kazanıyor şu dizeleriniz:

Sen
varsın

--- şimdi gidip alevine girdi mumun,
pervane-----düştü...

ben

var

ken. (s. 15)

Bu dizelerde demek istediklerinizden ilki: "Sen, benim sana yüklediğim anlamla varsın." Bir başka deyişle, "yalnızca bana bağımlı olarak anlam kazanıyorsan, pervanenin sonudur senin de sonun." Biraz narsizm kokusu alıyorum ama hemen ardından "anlam yalnızca bana bağımlı olursa, sen de olmazsın, dikkat et" uyarısını da seziyorum. Matematikçiler iyi bilirler formalistleri; hani, şu "Hayır, ben onu bulmadan önce yoktu" diyenleri. Bir başka deyişle, Kolomb formalist olsaydı, Amerika 1492'den önce yoktu diyeceğiz ve oturup İngilizce'deki "discover" sözcüğünün anlamının saçmalığını, göreceliğini düşüneceğiz.

Sistem; yazınıyla, medyasıyla, popüler kültürüyle, öğrettiği yalnızlıkla, si-

CUMHURİYET KİTAP SAYI 249

SAYFA 10

zin de Hani'de dediğiniz gibi, "ancak şimdi-burda kurabileceğin(iz) kadarıyla varolabilecek." (s. 35).

Sistem, kendisini ayakta tutabilmek için, kurguluyor bireyi, 'artifact'ler haline getiriyor bizleri.

Sistem, hocam, işte bu yüzden yalnızlaştırıyor bizleri, çünkü, diyorsunuz ki, "Anlamın(ız) şimdi, burada, var..." (s.35)

Öyle ise bile --Yok, hocam, yok. Modernistler de aynı sıkıntıyla yazmadılar mı? T.S. Eliot, aynı sıkıntılar yüzünden yazmadı mı "Prufrock"u. Benim, Mısır piramidinin taklidi kara piramit Luxor'da neden mutlu olup, ağzım açık, bir türlü "Vay be!" diyemeyişimi Amerikalı arkadaşlarımın anlamayışı da bu yüzden değil mi? Luxor piramidinin tepesinden, piramidin gözünden fıskırıp göğü delen ışık bana koşut gitmiyor. Belki de, benim sevdiğim soğan, sevmediğim sarmısaktır, ama cennet değil Amerika. Kimi zaman kof, kimi zaman değil. Bu yazgım, bana bağlı olarak değişiyor; benim Tercihime göre. Öyleyse-- "Yok anlamım, ne şimdi, ne burada, yok hocam" dersem bir gün, şaşırmayın. Bu da öğretiliyor. Anlamım olmadı, benim dışımda, benden güçlü kuvvetlerin bana anlam ya da anlamsızlık yükleme gücü olduğu, asıl bu gerçeklik, bu umarsızlık öğretiliyor hocam. Nietzsche'leşiyorum gün be gün.

Farkındayım, kızıyorum. (Kızıyorsam, benim için hâlâ umut vardır belki de.)

"Şimdi işte---olanak: sen ol sen." (s. 51) diyorsunuz; nasıl olayım? Üstelik, bu komutun ardından öyle zor bir ödev veriyorsunuz ki!

"Yaşamının anlamı senin ile birlikte varolmak istiyor--sen de onu korumak zorundasın.

--Koru onu." (s.65) diyorsunuz.

Nasıl hocam? Begonvil kuruttum, saklıyorum. Olur mu?

Kalemime hiç mi hiç söz geçiremiyorum (s. 89). Avrupa güzel adaylarının çiğ köfteyi, ohh nasıl bir iştahla, yemelerini izliyor ve yazıyorum; zamansızım, insansızım. Ağzımı sabunlayıp, çalkaladım hocam. Kulağımı, gözümü, tenimi..olmuyor hocam, olmuyor... Üstelik matematik, "evren yaklaşık 30 milyar yıl sonra bitecek" diyor. İntihar eden yazarlar, şairler acaba evrende her şeyin O-Kelvin'e incecğini biliyorlar mıydı, ya da Nietzsche'ye inanıp onu sevmek, O-Kelvin'e mi inmekti? İnsanoğlu, umarsızlık içinde büyük bir yalnızlığa itilmişken, belirsizlikler içinde yeni yüzyılı karşılamaya hazırlan (maz)ırken siz "Senin ölçün---kendin için kullanacağın mihenk taşı---olacak o:

Ona layık olmazsan, hiçbir zaman hiçbir şeye yaramamışsın, demektir--- O zaman---öyleyse; öyle ise---, büzül---

küçül; ve işte, yok ol---" (s. 53) diyorsunuz. Matematikçi dostuma (Doç. Dr. Sinan Sertöz'e) imreniyorum; bir sistem içerisinde anlamlı sözler ediyor, saltık doğruları var. Ben matematikçi değilim, siz de değilsiniz. Bıraksam mı artık bu tedirginliği hocam, hâlâ hayal kurarken? (s. 52). Benim dışımdaki bir noktadan bana koşut bir paralele mi gereksiniyorum dersiniz? O'na, incelediğim yerden kopmadan önce. O varken var olabileceğime, "tam kendisiyle yüzyüze geldiği[m] bir başka kişiyle birlikte, bir şey yaşadığı[m]da" (s. 41) mı varım? Öyle sevinçler, acılar hep yaşıyorum, her biri bir an; o anlar, şimdi ve burada iken yanımda evet, ama şu anda, burada, bu yazıyı yazarken, hayır diyesim geliyor. Bu da, doğanın bana verdiği yeteneklere sadık kalmadığım anlamına geliyor ve felsefeyle matematik çatışması arasında edebiyat yapmaya çalışıyorum. Bir binanın, onu ayakta tutan dik açılı bir parçası olmak telaşındayım ama tavşanlar gibi kolay çöğürken, fraktallar gibi kendime benzer yapılar üretiyorum. Platon'u haklı çıkarırsanıza, defalarca keşifler ve yeniden keşifler yapıyorum; çünkü, git-tikçe daha da yabancılaşan bir gezginim, ama dünyaya merakım ---Abel ve Gallois gibi-- henüz tükenmedi. Sıfır rakamından ürküyor, onu ilk kez kullanan El-Harizmi (MS 800) ve Nietzs-

che'nin akrabalığını merak ediyorum. Siz, Hani'de, özetle, "Nosce-te!" (Kendini bil!) demeye getiriyorsunuz. "Matesis" ("Biliyorum") benim istenim dahilinde mi ki? Ben de, herkes gibi, toy taylara baş kırdırma eğitimin-den (Riyaset) geçirilirken karşı koydum.

Hâlâ baş kıramıyorum. Benim rüzgârlarımın ne yönden estiği, eseceği belli olmaz. Bu yüzden, eski Çin matematikçilerinin ünlü nilüfer problemi bana zor geliyor. Çünkü, rüzgâra, nilüferin sudaki konumu ve onun su üstünde kalan kamışına bakıp suyun derinliğini ölçebilmeyi kimse öğretmedi bana. Abel, sevgilisinin uğruna verem olmuş, 28 yaşında ölmüş, aşkın matematikini bilmediğimden belki; cebirsel çözümlerin olanaksızlığını kanıtlayan Gallon isse, onca saltık doğruları olmasına karşın, galiba 20 yaşındayken, bir düelloda ölmüş. Zaman, melankoli...saltık olan araf... aşk... Korkarım riyaziye de derde deva değil. "Divinum est opus sedare dolarem". Ergo... İmdat! ■

23-26 Eylül 1994

Ankara

* "Ağrı dindirmek tanrı sanatıdır." (Hippocrates)

Hani / Oruç Aruoba / Mitos Yayınları / 96 s.